

Влияние на пандемията COVID-19 върху икономиката и банковия сектор на България

Кирил Аначков*

Резюме: Целта на изследването е да се анализират последиците, причинени от коронавирусната пандемия COVID-19 върху икономиката и банковия сектор на България. В структурно отношение изследването се състои от увод, изложение, заключение и цитирани източници. В увода се извежда значимостта на изследваната тема. В изложението се анализират последиците, които причини пандемията COVID-19 върху икономиката на България. Разглежда се и ефектът от влиянието на неблагоприятната макроикономическа обстановка, причинена от пандемията COVID-19 върху банковия сектор в страната ни. Както знаем, стабилността на банковата система в една страна е от изключителна важност, тъй като поради структурно-определящото си положение банковият сектор е с ключов принос за динамиката на икономическото развитие на държавите от ЕС, и България в това число. В изложението на статията се описват и икономическите мерки, които се предприеха с оглед намаляване на неблагоприятните последици от новия коронавирус. В заключението се представят основните изводи

* Кирил Аначков е кандидат-докторант в катедра „Финанси“ на ВУЗФ.

на изследването, като се разглеждат и възможностите за използване на различни политики, с оглед смекчаване на негативното влияние върху икономическия растеж на България, при ново увеличение на мерките през есента на 2022 г. Методологията на изследването се състои от: теоретичен анализ, сравнителен анализ, метод на наблюдение, метод на анализ и синтез и критичен анализ.

Ключови думи: пандемия, ограничителни мерки, икономическа несигурност, банков сектор, възстановяване.

JEL: E00, O11, G21.

Увод

Пандемията, причинена от новия коронавирус, е най-сериозното инфекциозно и бързо разпространяващо се заболяване, случвало се на човечеството през последния век. От началото на 2020 г. върху глобалното икономическо развитие беше оказано силно негативно въздействие от бързото разпространение на пандемията COVID-19. Както знаем, осигуряването на устойчиво икономическо развитие е основен приоритет на всички държави по света. Постоянно нарастващият брой на новозаразени хора от COVID-19 наложи да бъдат предприети спешни мерки от страна на правителствата по цял свят, като дори се стигна

Икономическо развитие

до пълното затваряне на цели сектори от световното стопанство с цел забавяне на разпространението на новия коронавирус. Предприетите ограничителни мерки доведоха до настъпването на социално-икономическа несигурност. Негативните последици, причинени от пандемията COVID-19, оказаха влияние и върху българската икономика в момент, когато икономиката отчиташе ръст.

Какви са последициите, които причини пандемията COVID-19 върху икономиката и банковия сектор на България?

Въпреки че България е една от най-бедните страни – членки на ЕС, преди появата на пандемията COVID-19, икономическите условия в страната ни бяха благоприятни. Направеният годишен анализ за развитието на българската икономика през 2019 г. от МФ показва 3,4% ръст на БВП през 2019 г., спрямо предходната година, продължавайки започналата положителна тенденция на икономически растеж от 2015 г. Растежът в икономиката през 2019 г. бе воден от вътрешното търсене. Частното потребление се ускори и беше повлияно от положителните развития на пазара на труда, характерни за последните години, както и от нарастването на кредитите. Правителствените разходи подкрепиха растежа на БВП, а износот на стоки се възстанови след слабото представяне през 2018 г. Ускорението на темпа на икономически растеж в България през 2019 г. беше постигнато в условия на нестабилна външна среда, характеризираща се с търговски спорове и редица протекционистки мерки (МФ, 2020). Тази положителна тенденция беше прекъсната от неблагоприятната макроикономическа обстановка,

породена от новия коронавирус. В България беше обявено въвеждането на извънредно положение на 13 март 2020 г., с което бяха затворени цели отрасли от икономиката, чрез прилагането на ограничителни мерки, с цел забавяне разпространението на новия коронавирус. Въведените ограничителни мерки продължиха до лятото на 2020 г., като част от тях бяха продължени и след това. Тези фактори оказаха силно негативен ефект върху БВП на България за 2020 г. Преди появата на пандемията COVID-19, Министерството на финансите прогнозираше през 2020 г. икономически растеж от 3,3%. При направената ревизия на бюджета през април 2020 г., необходима поради появата на новия коронавирус, с която бяха въведени редица ограничителни мерки, и постепенно влошаващата се макроикономическа обстановка, както в страната, така и в глобален план, МФ прогнозира спад на БВП от 3% в България за 2020 г. Доста по-песимистична беше пролетната прогноза на Европейската комисия, според която се предвиждаше българската икономика да се свие със 7,1%. Впоследствие се появиха още доста песимистични прогнози на редица институции, които прогнозираха реалния спад на БВП за 2020 г. да надмине 5% или дори 8%. В крайна сметка повечето прогнози се оказаха неточни и реалният спад на българската икономика през 2020 г. достигна 4,4%.

За сравнение – средното ниво на спад на БВП в ЕС за 2020 г. беше 5,9%, като 14 държави от ЕС отчетоха по-високи нива на спад на БВП, в сравнение с България (таблица 1). За разлика от доста други страни от ЕС, България не бележи толкова голям спад на БВП за 2020 г. Причината за по-ниския спад в българската

икономика е структурата на потреблението, което включва значително по-висок дял недискретни разходи от първа необходимост, които често не могат да бъдат съкратени.

През 2021 г., пандемията от COVID-19 все още не беше овладяна и в доста страни се предприеха рестриктивни мерки с цел ограничаване разпространението

на коронавируса, като част от мерките имаха задържащ ефект върху икономическата активност. Въпреки това, икономиките на страните – членки от ЕС, започнаха постепенно да се възстановяват от икономическия шок, който изпитаха през предходната година. Към 31.12.2021 г. средното ниво на растеж на реалния БВП в ЕС достигна 5,3%. В сравнителен план

Таблица 1. Темп на растеж на реалния БВП

Периоди	2020	2021	
ЕС и страни членки			
Европейски съюз - 27 държави (от 2020 г.)	-5,9	5,3	
Белгия	-5,7	6,3	n
България	-4,4	4,2	n
Чехия	-5,8	3,3	
Дания	-2,1	4,7	
Германия	-4,6	2,9	n
Естония	-3,0	8,3	
Ирландия	5,9	13,5	
Гърция	-9,0	8,3	n
Испания	-10,8	5,1	n
Франция	-7,9	7,0	n
Хърватия	-8,1	10,4	n
Италия	-9,0	6,6	
Кипър	-5,0	5,5	n
Латвия	-3,8	4,7	
Литва	-0,1	5,0	
Люксембург	-1,8	6,9	
Унгария	-4,5	7,1	n
Малта	-8,3	9,4	
Нидерландия	-3,8	5,0	n
Австрия	-6,7	4,5	
Полша	-2,5	5,7	
Португалия	-8,4	4,9	n
Румъния	-3,7	5,9	n
Словения	-4,2	8,1	
Словакия	-4,4	3,0	
Финландия	-2,3	3,5	
Швеция	-2,9	4,8	

Източник: Eurostat, 2022. Real GDP growth rate - volume

Икономическо развитие

българската икономика се възстановява доста по-бавно от повечето страни – членки на ЕС, като едва 4 държави от ЕС отчитат по-ниски темпове на растеж на БВП за 2021 г. от България. Значително по-бавното възстановяване на българската икономика се дължи до голяма степен на това, че различните сектори в икономиката ни понесоха по различен начин ефекта от пандемията COVID-19. Тези сектори, които бяха частично или напълно затворени, се възстановяват значително по-бавно. Също трябва да добавим и силното нарастване на цените, което започна през втората половина на 2021 г., по-високите разходи за енергия и несигурността от въвеждането на нови ограничителни мерки, която преобладаваше през годината.

Нека да разгледаме и ефекта на пандемията COVID-19 върху приноса на отделните компоненти на БВП. През 2020 г. България отчете ръст на крайното потребление от 1,5%, като в основата на това стоеше драстичното увеличение на текущите публични разходи от страна на правителството. Веднага след въвеждането на извънредното положение в страната през март 2020 г., правителството предприе редица мерки, с които да подпомогне домакинствата и фирмите. Както е видно от таблица 2,

индивидуалното правителствено потребление отбеляза ръст от 8,3%. През 2020 г. значителен спад от 12,1% отбеляза износьт на стоки и услуги, като спадът се формираше главно от услугите, които намаляваха с 33,8%, докато намаляването на износа на стоки беше значително по-ограничено с 4,4%, спрямо предходната година. Вносът на стоки и услуги също отбеляза спад от 5,4% в реално изражение, като отново услугите отбелязаха значително по-високи нива на спад от 19,1%, докато при стоките спадът е от 3%. Все пак е важно да отбележим, че предвид неблагоприятната макроикономическа обстановка и настъпилата социално-икономическа несигурност през годината е нормално да се наблюдава значителен спад на търсенето и предлагането в икономиката.

През 2021 г. крайното потребление отчете значителен ръст – от 7%, спрямо предходната година, като то беше основният „двигател“ за възстановяване на икономиката ни. Частното потребление отчете ръст от 8%, спрямо предходната година. Това се дължеше на постепенно намаляващата несигурност и подобряване нагласите на потребителите. С увеличаването на разходите за възнаграждения и здравеопазване, правителственото потребление също отчете

Таблица 2. Годишен темп на изменение на БВП по компоненти в България

Годишен темп на изменение, %	2020 г.	2021 г.
БВП по постоянни цени	-4,4	4,2
Частно потребление	-0,4	8,0
Правителствено потребление	8,3	4,0
Брутно образуване на основен капитал	0,6	-11,0
Износ на стоки и услуги	-12,1	9,9
Внос на стоки и услуги	-5,4	12,2

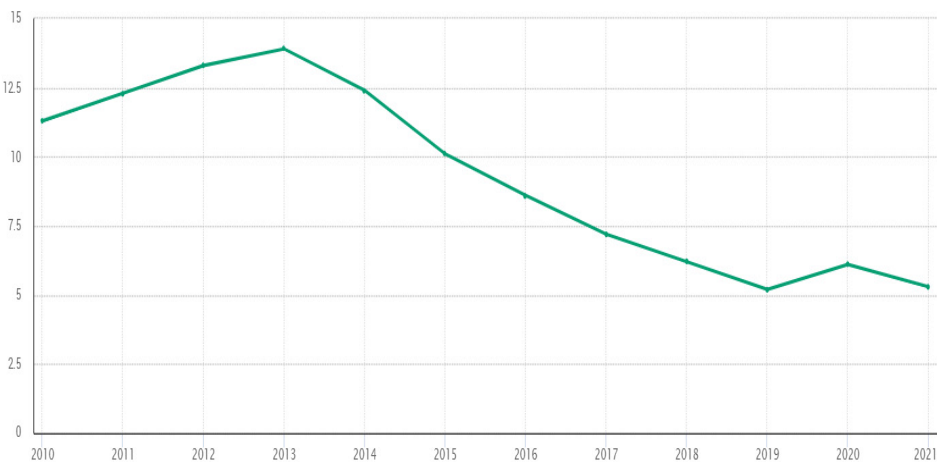
Източник: БНБ, 2022. Макроикономическа прогноза март 2022, с. 15 и изчисления на автора

ръст от 4% за 2021 г. Увеличение имаше и при износа на стоки и услуги от 9,9%, като по-голям беше ръстът при услугите от 24,6% и съответно 6,3% при стоките. Значително увеличение имаше и при вноса на стоки и услуги от 12,2%, като по-голям беше ръстът при услугите от 16,3% и съответно 11,6% при стоките. През 2021 г. брутното образуване на основен капитал отчете сериозен спад от 11%, спрямо предходната година. Това се дължи на значителния спад на инвестициите в резултат на все още преобладаващата несигурност в повечето от икономическите сектори.

Със затварянето на цели отрасли от стопанството в България значително се увеличи и броят на новорегистрираните лица в бюрата по труда. Негативният ефект на коронавируса върху пазара на труда беше най-силно изразен през второто тримесечие на 2020 г. и първото тримесечие на 2021 г., когато се отчетоха най-високите нива на безработица. Повишаването нивата на безработицата

започна веднага след обявяване на извънредното положение в страната ни и продължи до месец май 2020 г. За първи път от началото на COVID-19 кризата, едва през юни 2020 г., пазарът на труда в България отчете позитивна тенденция, като броят на започналите работа през месеца беше по-голям от новорегистрираните безработни, които намаляваха с 16,1% спрямо предходния месец, но се бяха увеличили с 23,4% спрямо същия период година по-рано. Коефициентът на безработица за 2020 г. достигна 6,1%, като година по-рано е бил 5,2%, както може да видим от фигура 1. През 2020 г. коефициентът на безработица беше нарастващ, за първи път от 2013 г.

2021 г. започна с рекордно увеличаване на нивата на безработица от началото на пандемията, като коефициентът на безработица за месец януари достигна 6,3%. Това основно се дължеше на покачващия се брой новозаразени от коронавирус и въвеждането на нови ограничителни мерки, които имаха задържач

Фигура 1. Коефициент на безработица

Източник: Eurostat, 2022. Unemployment rate - annual data

Икономическо развитие

ефект върху икономическата активност. През следващите месеци на годината пазарът на труда в страната постепенно започна да се нормализира. Коефициентът на безработица към 31.12.2021 г. отчете намаление до 5,3%, като за сравнение през същия отчетен период година по-рано беше 6,1%. Все пак е важно да отбележим, че предприетите от правителството антикризисни мерки по програмите „60/40“ и „80/20“ помогнаха до известна степен нивата на заетостта да се запазят. Въпреки намаляващия коефициент на безработица за 2021 г., пазарът на труда все още не успяваше да достигне нивото, на което се намираше преди появата на пандемията COVID-19.

Появата на пандемията COVID-19 оказа сериозно влияние и върху инфлацията в страната. Повечето развити страни са си поставили за цел инфлация от 2% на година, която е свързана с икономическия растеж и се счита за благоприятна за

икономиката. През последното тримесечие на 2020 г. инфлацията се забави средно до около 1%, като за същия отчетен период през 2019 г. инфлацията бе средно около 3%. Това забавяне се дължеше главно на спад в цената на енергийните продукти, предизвикан от пандемията COVID-19. Годишният процент на инфлация за 2020 г. в България се сви до 1,2% спрямо 2,5% през 2019 г. (фигура 2). За сравнение средното ниво на забавяне динамиката на потребителските цени в ЕС за 2020 г. достигна 0,7%.

След период на потисната динамика на потребителските цени в условията на пандемия, от второто тримесечие на 2021 г. се формира тенденция към бързо ускоряване на инфлацията в страната, която достигна 6,3% през ноември и надхвърли значително очакванията на експертите в предишните прогнози. Според анализа на БНБ, ускоряването на инфлацията беше широкообхватно

Фигура 2. ХИПЦ – годишни данни в България и ЕС

Източник: Eurostat, 2022. HICP - inflation rate

по компоненти на ХИПЦ и отразяваше проинфлационното влияние на външни и вътрешни фактори, произтичащи от динамиката, както на търсенето, така и на предлагането. Тези фактори могат да се обособят в четири основни групи: 1) повишаване на международните цени на енергийните продукти (петрол, природен газ и електроенергия) и на храните; 2) съществено нарастване на цените на международния превоз на стоки и поскъпване на някои промишлени стоки, поради затрудненията при глобалните вериги за доставки; 3) увеличаване на разходите за труд на единица продукция; и 4) силен растеж на частното потребление в страната (поради растеж на номиналния разполагаем доход на домакинствата,

засилване на потребителското доверие и понижаване на нормата на спестяване) (БНБ, 2022). След застоя в цената на енергийните продукти и храните през 2020 г., предизвикани от пандемията COVID-19, през 2021 г. имаше сериозно повишаване в цените на същите продукти, като те допринесоха основно за нарастващата инфлация.

Важно е да обърнем внимание и на това как пандемията се отрази върху брутната добавена стойност в България, чийто спад достигна 4,5% през 2020 г., отчитайки огромни различия между отделните стопански сектори. Най-голям беше спадът през второто тримесечие на 2020 г. Най-засегнатият сектор от коронавируса беше култура, спорт

Таблица 3. БВП – ПРОИЗВОДСТВЕН МЕТОД – НАЦИОНАЛНО НИВО

Икономически сектори и групировки по икономически дейности	2020	2021**
	Селско, горско и рибно стопанство	-3,3
Добивна промишленост; преработваща промишленост; производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива; доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	-9,5	9,4
Строителство	-1,0	-7,8
Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи; хотелиерство и ресторантьорство	-6,4	-2,5
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	4,1	6,3
Финансови и застрахователни дейности	-0,2	7,7
Операции с недвижими имоти	-6,4	4,7
Професионални дейности и научни изследвания; административни и спомагателни дейности	-4,8	3,2
Държавно управление; образование; хуманно здравеопазване и социална работа	3,0	3,3
Култура, спорт и развлечения; други дейности; дейности на домакинства като работодатели; недиференцирани дейности на домакинства по производство на стоки и услуги за собствено потребление; дейности на екстериториални организации и служби	-24,2	11,9
Общо за икономиката	-4,5	3,6
Корективи (Данъци минус субсидии върху продуктите)	-3,7	7,7
БРУТЕН ВЪТРЕШЕН ПРОДУКТ	-4,4	4,2

Източник: НСИ, 2022. БВП - ПРОИЗВОДСТВЕН МЕТОД - НАЦИОНАЛНО НИВО

Икономическо развитие

и развлечения, като през второто тримесечие на 2020 г. спадът в този сектор достигна 32,7%. При тях добавената стойност на годишна база се сви с 24,2%. Сериозен спад имаше и в промишлеността – от 9,5%, поради нарушаване на търсенето или снабдяването. Групата на търговията, хотелиерството и ресторантьорството отчете спад от 6,4%. Операции с недвижими имоти също отчетоха спад от 6,4% за 2020 г. Финансовите и застрахователни дейности отчетоха спад на годишна база от 0,2% след силното първо тримесечие, при което отбелязаха ръст от 8,4% (таблица 3).

Единствените два сектора, в които се наблюдаваше подобряване на показателите, спрямо предходната година, бяха информационните технологии и далекосъобщения и секторът на държавното управление, съответно с 4,1% и 3%. Ръстът в държавния сектор през годината донякъде успя да компенсира сериозния спад в частния сектор.

През 2021 г. с разхлабването на част от ограничителните мерки и с намаляването на социално-икономическата несигурност сред обществото, редица сектори отчетоха подобрене. Брутна добавена стойност от всички сектори отчете ръст от 3,6% спрямо предходната година. Най-голям ръст – от 11,9%, по предварителни данни имаше в културата, спорта и развлеченията. Въпреки това, този сектор все още не успява да си възвърне нивото, на което се намираше преди пандемията от COVID-19. Значителен ръст имаше и в промишлеността – от 9,4%. Финансовите и застрахователни дейности също отчетоха ръст на годишна база от 7,7%, като през второто тримесечие на 2021 г. при тях имаше ръст от 20,1% спрямо година по-рано.

Държавното управление отбеляза ръст от 3,3% през годината. Все още секторите на търговията, хотелиерството и ресторантьорството и строителството не успяваха да отчетат подобрене и изпитват негативните последици от пандемията. Това се дължи на факта, че те бяха пряко засегнати от ограничителните мерки, като през известни периоди тези сектори бяха частично или напълно затваряни. Съответно секторът на търговията, хотелиерството и ресторантьорството отчети спад от 2,5% спрямо година по-рано. При сектора на строителството спадът на годишна база е от 7,8%, като най-висок спад в този отрасъл – от 10,3%, се отчети през първото тримесечие на 2021 г. Голяма част от секторите в страната все още не са се възстановили от негативните последици, причинени от пандемията COVID-19.

Следва да анализираме и влиянието на пандемията COVID-19 върху банковата система в България, тъй като стабилността на банковия сектор в една държава е от изключителна важност, поради ключовия принос за динамиката на икономическото развитие. Банките трябва да обръщат особено внимание и на предизвикателствата, произтичащи от външната среда, които могат да повлияят негативно върху тяхната дейност и да изострят негативния ефект от материализация на вътрешните рискове. В практиката сме били свидетели на не един фалит на кредитна институция, поради неправилно управление на рисковете. Един от така наречените външни рискове за банковата система е неблагоприятната макроикономическа среда. От началото на 2020 г. сме свидетели на ефекта от глобалната пандемия, предизвикана от

разпространението на новия коронавирус. Материализацията и разпространението на пандемията засегнаха банковите системи, финансовите пазари и само своевременната и безпрецедентна намеса на паричната и фискалната политика смекчи негативните ефекти.

Мерките за подкрепа на заетостта, отсрочването на задължения към банковия сектор, с въвеждането на мораториум върху кредитите и последващото удължаване на погасителните планове, предотвратиха влошаване на условията за финансиране и допълнително усилване на шока от банковия сектор към реалната икономика. Според оценката на Европейския съвет за системен риск, приетите мерки за директна ликвидна помощ за бизнеса, предоставените гаранции по корпоративните задължения, дълговите мораториуми и преките грантове успяха да ограничат риска от масови фалити на фирми през 2020 г. и 2021 г., с което предотвратиха прехвърляне на кризата върху банковия сектор и експлозия на очакваните кредитни загуби (ESRB, 2021).

Пандемията COVID-19 несъмнено оказва влияние върху банковия сектор в страната. През 2020 г. банковият сектор осъществяваше дейността си в условията на по-ниска икономическа активност и в среда на ограничителни мерки, предприети във връзка с новия коронавирус. Ниските и отрицателни лихвени проценти, увеличените обезценки, по-ниските приходи от такси и комисиони, забавянето на темпа на ръст на кредитирането в условията на COVID-19 и намаляващите печалби оказаха влияние върху дейността на банковата система през 2020 г. Въпреки това, към 31.12.2020 г. общата сума на активите на банковата система нарасна с 8,6% до 124 млрд. лв. (63,4 млрд.

евро) спрямо 2019 г. и с 4% спрямо предходното тримесечие. В основата на нарастването на активите бяха вземанията от неправителствения сектор, които отчетоха увеличение. Делът на кредитите и авансите през 2020 г. се понижи до 58,9% в сравнение с 65,7% в края на декември 2019 г. Делът на паричните средства през 2020 г. отчете повишаване до 21,9% от 15,9%, а този на финансовите инструменти нарасна до 14,6% спрямо 13% преди година. През 2020 г. банковият сектор отчете нарастване на пасивите на годишна база от 11,8% спрямо предходната година. Към 31.12.2020 г. общата сума на пасивите в банковия сектор достигна 108,65 млрд. лв., като основно те представляваха депозити. Въпреки постоянно намаляващите лихвени проценти, депозитите, привлечени от банките, продължаваха своето увеличение. В края на декември 2020 г. тяхната сума достига 93,4 млрд. лв. (47,75 млрд. евро), или 78,4% от БВП. Това беше още един показател за доверието към банковата система и подчертаваше водещата роля на банките във финансовото посредничество. Увеличаването на депозитите през 2020 г. беше резултат както от формирането на спестявания с предпазна цел, така и от високата склонност към спестяване от страна на домакинствата, които държаха около две трети от депозитите в банковата система (65,4% в края на декември 2020 г.). Разходите за обезценка на финансови активи също отбелязаха значително увеличение спрямо предходната година (АББ, 2021). Печалбата в банковата система през 2020 г. отчете значителен спад от 51,4% спрямо година по-рано. Това се дължеше на негативния ефект на пандемията COVID-19.

Икономическо развитие

Още първата седмица след обявяването на извънредното положение в България, БНБ прие пакет от мерки на стойност 9,3 млрд. лв. Мерките имаха за цел запазване устойчивостта на банковата система в България чрез допълнително укрепване на капитала и ликвидността на банките. Те включваха:

- Капитализиране на пълния обем на печалбата в банковата система за 2019 г. в размер на 1,6 млрд. лв.;
- Отменяне разпределението на предвидените увеличения на антицикличния капиталов буфер с количествен ефект от 0,7 млрд. лв.;
- Укрепване на ликвидността на банковата система с около 7 млрд. лв. чрез целеви регулаторни мерки за намаляване на чуждестранни експозиции на местните банки.

Наред с това БНБ приложи допълнителни мерки, с които гарантира безпроблемното функциониране на валутния борд, наличното парично обръщение, платежните системи и банковия надзор (БНБ, 2020).

През първите седмици след въвеждането на извънредното положение в България през 2020 г., БНБ също прие да преустанови отпускането на кредити от банките към компании и финансови институции в чужбина, което продължи до началото на 2022 г.

В допълнение, за да се осигури подкрепа за домакинствата и предприятията, по предложение на Асоциацията на банките в България, БНБ прие частен мораториум за временно отсрочване и уреждане на изискуеми задължения към банки и дъщерните им дружества – финансови институции, във връзка с извънредното положение, който предостави значително

облекчение, както на предприятията, така и на домакинствата. Въвеждането на частния мораториум за временно спиране на плащанията на задължения към банки и дъщерните им дружества допринесе нивото на необслужваните кредити да остане непроменено през 2020 г. По въведения частен мораториум можеше да се кандидатства до 31.03.2021 г.

През 2021 г. необслужваните кредити постепенно започнаха да намаляват, като към края на годината те достигнаха 6%, спрямо 7,4% година по-рано. По-голямата част от необслужваните кредити са формирани основно от задължения на фирми. Въпреки постепенното намаляване на дела на необслужвани кредити през последните години в България, все още този показател остава значително по-висок спрямо средното ниво за ЕС.

През 2021 г., въпреки че все още преобладаваше социално-икономическа несигурност, икономиката постепенно започна да се възстановява от силните сътресения през 2020 г. Закономерно това създаде по-благоприятна среда и за банковия сектор в България. През 2021 г. банковият сектор отново продължи тенденцията си на растеж, като отчете нарастване на активите на годишна база от 9,2% спрямо предходната година. Към 31.12.2021 г. общата сума на активите в банковия сектор достигна 135,41 млрд. лв., като близо 67% пазарен дял беше формиран от петте най-големи банки по размер на активите, така наречената първа група. Втора група представляваше около 30% пазарен дял, а трета група, която се състои от клонове на чуждестранни банки в България, имаше пазарен дял около 3%. Към 31 декември 2021 г. 58,2% от активите в банковата система са по формата на кредити и вземания, които

Таблица 4. Изискуеми задължения към банки и дъщерните им дружества към 31.03.2021 г.

Позиция	Брой кредитополучатели		Брутна балансова стойност – хил. лв.	
	Погадени	Одобрени	Погадени	Одобрени
Предприятия	14 408	13 303	7 470 438	7 048 981
Домакинства	117 168	97 546	2 230 513	1 934 125
ОБЩО	131 576	110 849	9 700 951	8 983 106

Източник: БНБ, 2021. Обобщена информация по Рега за отсрочване и уреждане на изискуеми задължения към банки и дъщерните им дружества – финансови институции

възлизат на 78,74 млрд. лв. Паричните средства, които се равняват на 28,49 млрд. лв., формират 21% от активите. Делът на портфейлите с ценни книжа е 16,7% (22,65 млрд. лв.). Общата сума на пасивите в банковата система за 2021 г. също отбелязва ръст от 9,3% спрямо предходната година, като към края на годината те възлизат на 118,8 млрд. лв. Основна част от пасивите се формират от депозитите, които през 2021 г. нараснаха с 9,2% на годишна база. Собственият капитал в баланса на банковата система също нарасна през годината, като към 31.12.2021 г. достига сумата 16,61 млрд. лв. Увеличението му е с 8,2%, спрямо предходната година, което се дължи основно на повишаването на реализираната печалба на банките през годината (АББ, 2022).

Заключение

Като заключение, следва да се отбележи, че пандемията COVID-19 оказва сериозно негативно влияние върху икономическото развитие на България. Преди появата на пандемията, българското правителство провеждаше благоразумна фискална политика, която беше довела до петгодишен темп на растеж на БВП и исторически ниски нива на безработица. Икономическите условия в страната

бяха благоприятни. Всичко това обаче беше прекъснато от появата на пандемията COVID-19 и силното влошаване на макроикономическата обстановка както в България, така и в света. Бързото разпространение на новия коронавирус наложи в страната ни да бъде въведено извънредно положение на 13 март 2020 г., като бяха предприети редица рестриктивни мерки от страна на правителството, с цел да се ограничи пандемичната обстановка. Част от мерките имаха задържащ ефект върху икономическата активност в страната. Последствията от новия коронавирус оказаха силно негативно влияние върху голям брой отрасли. Някои сектори бяха принудени да затворят частично или напълно. Най-засегнатите отрасли бяха културата, спортът и развлеченията и хотелиерството и ресторантьорството. Тези сектори отчетоха драстичен спад през 2020 г., като по-голямата част от тях все още не могат да се възстановят от икономическия шок. Закономерно със затварянето на цели сектори от стопанството се покачиха и нивата на безработица. През 2020 г., за първи път от 2013 г., коефициентът на безработица беше нарастващ. През 2021 г. пазарът на труда постепенно започна да се нормализира, като към края на годината коефициентът на безработица

Икономическо развитие

отчетите намаление спрямо година по-рано. Предприетите мерки от страна на правителството по програмите „60/40“ и „80/20“ допринесоха до известна степен за запазване нивата на заетост.

Също приетите мерки за директна ликвидна помощ към бизнеса и приетият частен мораториум за временно спиране на плащанията по задълженията към банки и гъщерните им дружества успяха да ограничат риска от масови фалити на фирми през 2020 г. и 2021 г., с което предотвратиха прехвърляне на кризата върху банковия сектор и експлозия на необслужваните кредити. Както знаем, стабилността на банковата система в една страна е от ключово значение.

Предизвикателствата от глобалната пандемия бяха своеобразен стрес-тест за банките в реално време. Банките в България показаха през 2020 г. и 2021 г., че се справят успешно с предизвикателството и дори успяха да предложат някои от най-мощните антикризисни мерки в количествено измерение, спрямо останалите мерки, включително и тези на правителството. Банковата система в страната остана стабилна и добре капитализирана, въпреки кризата, която бе провокирана от пандемията COVID-19. Печалбата в сектора през първата година на пандемията (2020 г.) отбеляза закономерен спад спрямо нивото си от предходната година, но показателите за капиталова адекватност и ликвидност останаха високи и надхвърлиха средните нива в ЕС. Приетият частен мораториум от БНБ, по предложение на АББ в началото на пандемията, предостави значително облекчение, както на домакинствата, така и на фирмите и допринесе нивото на необслужваните кредити да остане непроменено и кризата да не се прехвърли към банковия сектор. Още едно

показателство за готовността на банковата система в България беше това, че въпреки наложения частен мораториум, банките успяха да увеличат кредитната си дейност, спрямо 2019 г.

Считам, че с премахването на ограничителните мерки и постоянно нарастващият брой ваксинирани, България ще възвърне икономическия си растеж, до нивата, на които се намираше преди пандемията COVID-19. Дори да има ново покачване на броя на заразените от COVID-19 през последното тримесечие на 2022 г., не очаквам да се стигне до затварянето на отрасли от стопанството, тъй като видяхме, че тези мерки имат силно негативен икономически ефект. Държавните разходи и европейските фондове също биха могли да имат по-силен мултипликативен ефект, ако са насочени към малките и средните предприятия и стартиращите бизнеси, основани на иновации, тъй като очакването е, че те ще бъдат похарчени основно за стоки, услуги и труд, произхождащи от националната икономика.

Цитирани източници:

АББ, 2021. Банковата система в България през 2020 г. – основни акценти, [онлайн], наличен на: <<https://abanksb.bg/bankovata-sistema> [посетен на 30 Маю 2022].

(ABB, 2021. Bankovata sistema v Bulgaria prez 2020 g. – osnovni aktsenti, [onlayn], nalichen na: <<https://abanksb.bg/bankovata-sistema> [poseten na 30 May 2022])

АББ, 2022. Банковата система, Тримесечна информация, ИКОНОМИКАТА И БАНКОВИЯТ СЕКТОР НА БЪЛГАРИЯ, [онлайн], наличен на: <<https://abanksb.bg> [посетен на 08 Юни 2022].

(ABB, 2022. Bankovata sistema, Trimesechna informatsia, IKONOMIKATA I BANKOVIYAT SEKTOR NA BULGARIA, [onlayn], nalichen

на: <<https://abanksb.bg> [poseten na 08 Yuni 2022])

БНБ, 2020. Пресцентър, Прессъобщения, публикувано на 19 март 2020 г., [онлайн], наличен на: <<https://www.bnb.bg/AboutUs> [посетен на 01 Юни 2022].

(BNB, 2020. Prestsentar, Pressaobshtenia, publikovano na 19 mart 2020 g., [onlayn], nalichen na: <<https://www.bnb.bg/AboutUs> [poseten na 01 Yuni 2022])

БНБ, 2021. Банков надзор, Кредитни институции (Банков сектор), Финансови и надзорни отчети – данни, Данни за банковата система и за банките по групи* (в хиляди левоове), 31.03.2021, [онлайн], наличен на <<https://www.bnb.bg/BankSupervision> [посетен на 24 Юни 2022]. (BNB, 2021. Bankov nadzor, Kreditni institutsii (Bankov sector), Finansovi i nadzorni otcheti – danni, Danni za bankovata sistema i za bankite po grupi* (v hilyadi levove), 31.03.2021, [onlayn], nalichen na <<https://www.bnb.bg/BankSupervision> [poseten na 24 Yuni 2022])

БНБ, 2022. Изследвания и публикации, Периодични публикации на БНБ, Макроикономическа прогноза декември 2021, [онлайн], наличен на: <<https://www.bnb.bg/bnb> [посетен на 26 Маю 2022].

(BNB, 2022, Izsledvania i publikatsii, Periodichni publikatsii na BNB, Makroikonomicheska prognoza dekemvri 2021, [onlayn], nalichen na: <<https://www.bnb.bg/bnb> [poseten na 26 May 2022])

БНБ, 2022. Изследвания и публикации, Периодични публикации на БНБ, Макроикономическа прогноза март 2022 и изчисления на автора, [онлайн], наличен на: <<https://www.bnb.bg> [посетен на 24 Юни 2022].

(BNB, 2022, Izsledvania i publikatsii, Periodichni publikatsii na BNB, Makroikonomicheska prognoza mart 2022 i izchislenia na avtora,

[onlayn], nalichen na: <<https://www.bnb.bg> [poseten na 24 Yuni 2022])

МФ, 2020. Икономическа политика, Анализи и изследвания, Годишен обзор на българската икономика през 2019 г., [онлайн], наличен на: <<https://www.minfin.bg/> [посетен на 10 Маю 2022].

(MF, 2020. Ikonomicheska politika, Analizi i izsledvania, Godishen obzor na balgarskata ikonomika prez 2019 g., [onlayn], nalichen na: <<https://www.minfin.bg/> [poseten na 10 May 2022])

НСИ, 2022. Статистически данни, Макроикономическа статистика, Брутен вътрешен продукт (БВП), Брутен вътрешен продукт (БВП) - ЕСС 2010, Годишни данни, [онлайн], наличен на: <<https://www.nsi.bg/бвп> [посетен на 12 Маю 2022].

(NSI, 2022. Statisticheski danni, Makroikonomicheska statistika, Bruten vatreshen produkt (BVP), Bruten vatreshen produkt (BVP) - ESS 2010, Godishni danni, [onlayn], nalichen na: <<https://www.nsi.bg/бвп> [poseten na 12 May 2022])

ESRB, 2021. Preventing and managing a large number of corporate insolvencies, [online], available at: <<https://www.esrb.europa.eu/news> [Accessed 26 May 2022].

Eurostat, 2022. All data, HICP - inflation rate, [online], available at: <<https://ec.europa.eu/eurostat> [Accessed 28 May 2022].

Eurostat, 2022. General and regional statistics, European and national indicators for short-term analysis, National accounts, [online], available at: <<https://ec.europa.eu> [Accessed 19 May 2022].

Eurostat, 2022. Population and social conditions, Labour market, Employment and unemployment (Labour force survey), Unemployment rate - annual data, [online], available at: <<https://ec.europa.eu/databrowser> [Accessed 23 June 2022].